

Pont de *Claverol*,¹ ja prop de la Pobla de Segur. Des d'allà els troncs es transportaven en carro, o a bast a esquena de bèstia etc. *Navata* degué ser, doncs, el *Claverol* dels raiers empordanesos i garrotxencs.

Admetem que l'Alt Aragó és lluny de l'Empordà. Però, ¿per què un compost llatí conservat fins avui en aquelles valls de parlar arcaic, no hauria pogut també tenir curs, encara a l'alta Edat Mitjana, a les afraus de l'alta Garrotxa i de la Mare de Déu del Mont? Si no gosàvem descartar del tot l'etim. (A) i la repetíem ben escèpticament, era amb dubte molt més gran que el que (B) pugui deixar-nos; però desapareix del tot en saber-la recollada en les etimologies ben semblants de *Navès*, *Navel* i *Navarcles*, i en les paral·leles de les *Nogueres* i *Riu-noguers*; fins ara obscures i fins enigmàtiques.

I no n'hi ha d'altra, ni se n'albira cap indicatiu clar en l'ambient català o hispànic.² Hi ha en una inscripció de Gàllia, un NP NAVOS, -VUS, que pot ser cèltic, del qual deriva Rohlf's el nom del poble *Neat* de la prov. de Brescia, anomenat oficialment, en it., *Navate*, ajuntant-lo amb *Navé*, dept. Oise, i *Navasco*, prov. de Novara (*Studien zur roman. Namenkunde* § 166, p. 157). Coincidència curiosa amb *Navata*, però imperfecta i casual: no sols perquè -ATE era un sufix peculiar del cèltic de la Cisalpina (amb alguna avançada prop del Roine, i res de segur en el domini català), sinó que -ATE hauria donat *-ad* o *-ade* en les mencions més antigues de *Navata*, i no es veu res d'això en la documentació medieval del nostre *Navata*, tan copiosa i primerenca, que postula forçosament una base -ATTA o -APTA.

¹ Vingui, o no, aquest nom, de CLAVATIONE (O -ATTIORE), el fet cert és que és en aquest poble on, segons costum multi-secular, es fan i desfan i *claven* i desclaven les tramades.—² No sé d'on ve ni si té res a veure amb el *Navata* empordanès el nom de «Galapagar-La *Navata*», estació ferroviària, i lloc d'estiueig a l'O. de Madrid (línia de Salamanca, abans de Villalba). Deriv. de *navat*? Altre cas de supervivència de *navata* 'rai' en les boscoses valls del Guadarrama? Si bé no oblidem que com a NP *Navata* tingué expansió, potser com a nom d'aquells barons que he documentat supra.

Navatlla, V. *Navall*

NAVÈS i NAVEL

NAVÈS, vast terme municipal del Solsonès, que s'estén des de la Serra de Busa fins al Cardener. Municipi que comprèn una munió de llogarets i esglésietes esparses, però d'antiga entitat —*Besora*, *Busa*, *La Vall d'Ora*, *Tentellatge*, *Ventolra*, *Linya*, *Tolleuda*, *Guilanyà* --- (V. els art. respectius). Es dividia en dues meitats: *Navès de Dalí* (en els ves-

sants de Busa) i *Navès de Jos* (infra). Però l'església parroquial de *Navès*, centre del municipi, és al mig dels «Plans de *Navès*», uns 10 k. E. de Solsona, i altre tant al NO. de Cardona; entremig dels rius Cardener i Aigua d'Ora, que allí ja s'acosten bastant, si bé es tornen a separar, i acaben per confluir alguns k. més avall.

Pron. nàvès, oït a Cardona, Casac 1920; jo hi vaig fer enqs. l'any 1963, i de nou el 1964 en quasi tots i cada un d'aquells llocs, i en altres masos —*Postils*, *Moscabera*, *Tolleuda* etc.—, i per tot vaig anotar *nàvès* (XXXVIII, 150.13); ja 1934 a Taravil (exc. 217 LL i p. 49) i a St. Feliu de Lluelles.

MENCIONS ANT. 1068: «alodio de *Cherol*, in comit. Urgellensi, in apendio de *Navazes* --- afr. occid. in flumine de *Odera* (lleg. a l'Arx. de Sols. com tots els docs. següents on no indico font impresa). 1071: «dono --- eccl. Sti. Celedonii --- sita intra term. de castro nuncupato *Selers* --- in com. Urgello --- alia condamina --- te. de *Castro-Folit* --- alia condemina te. de *Ardeval* et vinea --- de *Navades*»; (*Cart. de Tavèrnoles*, § 36, p. 87.6); 1092: «castro *Olius* --- loco voc. *Sussiad*, afr. Or. Rivo de *Arcas* --- Occid. rivo *Cardosnario* --- addo. ad hoc domum --- ad *Navazes*»; 1095: *Navezés* (o *-vazes*, lect. dubtosa).

1151: *Navazes* (Kehr, *Papsturk*. p. 329); 1181: *Navades* (Kehr, ib. 498); S. XII: *Naveses de jos* (en el Capbreu de Navès, llegit a Sols.); C. l'a. 1200, en el capbreu de Besora ib.: «sens de *Naveses de jos*» (lin. 63 del ms.), i «*Naveses*» (lin. 81). 1359: *Naves* (*CoDoACA* XII, 60). Es deia Guillem *Naves* un notari que copiava docs. del Comte d'Urgell, entre ells un de referent a Balaguer (Font Rius, *C.d.p.*, p. 66) i en el S. XII en copià un que es conserva en el fons de Poblet (*Bibl. Nac. Md.*).

Com a *SINTESI* de les menc. ant., tenim cites ben compulsades i ben antigues, dels anys 1068 a 1200..., en totes les quals hi ha una consonant intermèdia (-z- o -ð-) entre les vocals *-a-és* o bé *-e-és*; i no és fins a fi del S. XIV que aquesta consonant apareix emmudida i hi ha contracció *-veès > -ès*.

La conclusió fonètica que cal treure'n és 1) que l'ètimon era en -CESE o -TJÈSE, amb una consonant medial com la que postulem, que darrere vocal s'emmuideix per norma fonètica catalana, després de sonoritzar-se com *-z-* o *-ð-*; si fos una *-D-* originària tindríem *-d-* en tots o la gran majoria dels casos, i només hi és en 2 contra 9 de *-c-* (*-s-*).

2) Precedeix vocal *a*, en unes mencions; les altres, *e*; però la dissimilació vocàlica *e-é > a-é* és un fet corrent (METTIPSU > *mateix*, *Miquelet* > *Micallet*). L'antiguitat de la forma amb *e* pretònica la tenim assegurada, especialment per les tres dades dels capbreus del S. XII (llegits clarament a l'Arxiu en els dos mss. i ara els tinc a la vista en fotocòpia); el caràcter popular els confereix més crèdit de tradicionalisme